

A kereskedőúr

Az életnek megvan az a kedves bája, hogy a híres emberekről fennmaradnak érdekes vagy kevésbé érdekes történetek, a kisemberekről viszont gyakran megfeledkezik még a közvetlen környezetük is. Bizonyára azért, mert nem rendkívüli emberek, mégis nélkülük szürkébbek egy közösség hétköznapijai, mert valahogy egy település összképéhez igenis hozzátartoznak.

Ilyen ember volt Bagon Pataki Gyula kereskedőúr. Egy picike, töpörödött zsidóember volt, s ahogyan kezdtem felcseperedni, napról napra töpörödöttebbnek láttam őt.

A Dankó utca 3-as számú házában lakott feleségével – akit emlékezetem szerint Mariskának szólított –, s ebből a pici házból indult el naponta élete párjával, hogy szerény igényeiknek megfelelő napi betevőjüket megkeressék. Emlékezetem szerint cukorkát, tökmagot, napraforgómagot, zsákbamacskát – ha valaki még ismeri ezt a fogalmat –, s talán még újságot árultak. Hol itt, hol ott állították fel a pici asztalkát, amelyről árulhattak. Bagon kívül szívesen jártak Aszódra is, mert ott akkor még heti három napon piac is volt, s életük vége fele kedvelt tartózkodási helyük volt az aszódi vasútállomás váróterme, ahol általában meleg volt télidőben is. Amikor erejük már fogyatkozott, előfordult, hogy haza sem mentek pici, háznak sem nagyon mondható hajlékukba, hanem – felszerelésüket a váróterem padjához rögzítették – végignyúltak egy-egy padon, s ott töltötték az éjszakát. Persze ehhez az is hozzátartozott, hogy akkoriban még nem volt szokás éjszakára bezárni a várótermeket. S az eseteleges ott alvókat sem volt szokás kifosztani vagy bántalmazni.

Milyen is volt valójában Pataki bácsi? Nekem mindig olyan volt, mint egy kis töpörödött kobold. Alacsony volt, ráncos, szemüveges, hangja kicsit rekedtes volt. Ugyanakkor öntudatos: ő nem akárki, hanem Pataki Gyula kereskedőúr volt. Valami titokzatosság lengte körül. Legalábbis egy fiatal gyermek számára.

Igazából ez minden, amit róla és feleségéről tudok. Nem tudom, voltak-e gyerekeik. Ha voltak, mi lett velük? Azt sem tudom, hogy Pataki bácsi hogyan úszta meg a második világháborút és a koncentrációs tábor. Hogy egyáltalán elvitték-e őt is vagy valahol sikerült megbújni, eltűnni a világ szeme elől. Olyan volt ő is, mint Gogol A köpönyeg c. művének Akakij Akakijevicse: úgy élt és úgy halt meg, hogy közben észre sem vették őt. Vagy Iszak Babel Gedalija, aki a szelíd forradalmat várta, s közben mindig azzal találkozott, hogy add ide amid van, mert ha nem, akkor beléd lövök.

Középiskolás koromban még láttam őket. Aztán elkerültem katonának, majd Szegedre tanulni. Egyre ritkábban fordultam meg Bagon, egyre ritkábban találkoztam az ismerősökkel, s az emlékekkel együtt Pataki Gyula kereskedőúr alakja is a feledés homályába merült. De meggyőződésem, hogy Pataki bácsi az égi vadászmezőkön is cukorkát s minden más egyebet árul, s azt is tudom, hogy édesapám a kölcsönadott mérleget már nem kéri vissza a kereskedőúrtól. De ezt azóta odaát már személyesen megbeszélték...

2012. május 25.